

ÖVERBEFÄLHAVARENS NYA FÖRSVARSFÖRSLAG

Av kommendör *BENGT LUNDVALL*

1958 ÅRS försvarsbeslut innebar bl. a., att man fastställde ett system för framräkning av försvarets årliga anslagsramar för driftbudgeten. Från den första kostnadsramen skulle man räkna med ett årligt tillägg på $2\frac{1}{2}\%$ för den fördyring, som den tekniska utvecklingen medför. Anslagssummorna skulle i efterhand justeras för inträffade pris- och löneförändringar, som skulle bestämmas genom ett försvarsindex. Detta system har givit enbart goda erfarenheter, och det är endast att beklaga, att beslutet av år 1958 inte också omfattade försvarets utgifter under kapitalbudgeten, med andra ord försvarets befästningar, byggnader, flygfält m. m.

Försvarsbeslutet byggde på det s. k. alternativet Adam — ett av de fyra utredningsalternativ, som överbefälhavaren i början av 1957 fick i uppdrag att utarbeta. Det innebar en lägre kostnadsram — i medeltal 140 milj. kr./år — än överbefälhavarens eget förslag — ÖB 57 — och därmed mindre resurser och sänkt målsättning. Det angavs, att försvarsbeslutet skulle

omfatta tre till fyra år. Statsmakterna stannade sedermera för den kortare tidsperioden. 1960 års försvarskommitté tillsattes, kom med sitt förslag och vi fick 1961 års försvarsbeslut, som omfattade endast två år — 1961/62 och 1962/63. Det positiva i det nya förslaget var, att 1958 års planering och inriktning skulle fortsättas. Det negativa att kostnadsramen minskades med 35 resp. 50 milj. kr.

Erfarenheterna visar att tre år är en kort tid för ett försvarsbeslut, och att två år är en allt för kort tid. För det budgetår, som börjar den 1 juli nästa år och för åren därefter, saknas en försvarsöverenskommelse och ett försvarsbeslut. Det är således nödvändigt med ett nytt ställningstagande grundat på ett ÖB-förslag.

Överbefälhavaren framhåller i sitt nyligen framlagda förslag att utredningen läggs fram också mot bakgrund av att utgångspunkterna för planeringen undergått betydande förändringar sedan 1958. Spänningen mellan stormaktsblocken är starkare än tidigare, och motsättningarna ser ut att bli be-

stående. Den tekniska utvecklingen har gått snabbare och kräver större resurser än man bedömde 1958. Den strategiska utvecklingen med terrorbalans och ökade risker för begränsade krig framstår klarare. Ute i världen lägger man ökad vikt vid konventionella rustningar samtidigt som resurserna för krig med atomstridsmedel vidareutvecklas.

De utredningar och studier, som genomförts, visar att det är nödvändigt att göra omDispositioner inom olika försvarsfunktioner. Framförallt är det dock nödvändigt att tillföra stridskrafter för att täcka nytillkomna eller utvidgade behov.

Överbefälhavarens förslag — ÖB 62 — är ett fullständigt försvarsförslag. Det ger målsättning för krigsmakten och anger de resurser, såväl materiella som personella, som erfordras för att fylla målsättningens krav. Det tecknar den principiella uppbyggnaden av krigsmakten och redovisar planen för krigsmaktens utformning åren 1963–1970. Förslaget innehåller vidare de principer i stort, efter vilka försvaret skall föras mot bakgrund av de strategiska faktorer, som kan bedömas föreligga under 1960-talet. ÖB 62 utgör således grundsynen för vårt försvar under 60-talet.

Det anges i ÖB 62 att förslaget inte medför några stora förändringar i avvägningen mellan de olika försvarsfunktionerna utan

innebär en vidareutveckling av krigsmakten på bestående grund.

Förslaget från följande huvudpunkter, som här återges in extenso: »Målsättningen för krigsmakten har inordnats inom ramen för en allmän målsättning för totalförsvaret.

Den operativa målsättningen för krigsmakten innebär att huvudvikten läggs vid försvar mot invasion. Utöver ett lokalt försvar inom huvuddelen av landet skall stridskrafterna ha en sådan omfattning att de efter koncentrerings till de avgörande områdena kan möta, hejda och om möjligt slå två samtidiga, stort upplagda invasionsföretag — ett över havet och ett över landgränsen.

För att kunna uppfylla den operativa målsättningen och för att öka motståndsförmågan har huvudvikten lagts vid att säkerställa tillräcklig kvantitet samtidigt som oundgängliga kvantitativa förbättringar genomförs. Den kvantitativa omfattningen av armé- och marinstridskrafterna utökas i förhållande till 1958 års försvarsbeslut. Ett lätt attackflyg tillkommer. Jaktflyget kommer att minska kvantitativt samtidigt som ett första steg tas mot att ersätta och komplettera detta med luftvärnsrobotar.

Ett rationellt utnyttjande av disponibla medel förutsätter en långsiktig planering inom en kostnadsram, som bestäms för flera år framåt.

Åtgärder måste vidtas så att

krigsmakten kan upprätthålla och vidareutveckla en kvalitativt högtstående personalorganisation. Detta är en förutsättning för att kunna effektivt utnyttja den moderna krigsmaterielen.

Grunden för vårt beredskapsystem är hög långsiktig beredskap samt snabb och säker mobiliseringsberedskap. Förbättrad insatsberedskap tillgodoses i möjlig mån inom ramen för utbildningsverksamheten.

En sådan handlingslinje bör väljas, att krigsmakten i framtiden skall kunna utrustas med kärnladdningar. För att även i fortsättningen bibehålla denna handlingsfrihet, föreslås i särskild skrivelse att överbefälhavaren snarast får tillsätta en utredning med uppgift att sammanställa och komplettera underlaget för ett eventuellt beslut angående anskaffning av kärnladdningar för taktiskt bruk.

Krigsmaktens byggnadsverksamhet — befästningar, flygfält, förläggningar, förråd, verkstäder osv. — måste ges en sådan omfattning att trupp och materiel kan utnyttjas på ett effektivt sätt. Ökade möjligheter för sådan byggnadsverksamhet är därför nödvändiga.»

Det har hittills inte funnits någon allmän målsättning för totalförsvaret. ÖB 62 lämnar förslag till en sådan målsättning, i vilken totalförsvarets fredsbevarande uppgift särskilt understryks. Totalförsvaret skall ge sådant uttryck åt vårt folks vilja att bevara landets

handlingsfrihet och avvisa varje kränkning av dess integritet, att det kan förmå en presumtiv angripare att avstå från planer på att anfälla vårt land. Blir vi likväl anfallna, är det krigsmaktens uppgift att avvärja anfallet och förhindra att svenskt territorium besätts. Det understryks, att totalförsvarets civila delar därvid skall understödja krigsmakten.

Det måste anses vara av stor betydelse, att en allmän målsättning för totalförsvaret blir stadfäst av statsmakterna. Det skulle ge ökad fasthet åt alla de strävanden, som i olika sammanhang gör sig gällande, för att åstadkomma ett samlat totalförsvaret.

ÖB 62 behandlar totalförsvarets civila delar i ett särskilt avsnitt. Man framhåller den vikt, som måste läggas vid väl genomtänkta förberedelser i fred. Det påpekas, hur väsentligt det är, att omställningen från fred till krig kan genomföras med minsta möjliga friktioner och utan svaghetsmoment.

Mot bakgrund av att totalförsvarets civila delar skall understödja krigsmakten, upprätthålla befolkningens motståndsvilja, säkerställa dess skydd och svara för dess försörjning, behandlar ÖB 62 civilförsvaret, det ekonomiska försvaret samt det psykologiska försvaret. ÖB 62 ger här de viktigaste uppgifterna för totalförsvaret i ett nötskal och framhåller de åtgärder, som det är särskilt angeläget att få genomförda.

Den operativa målsättning, som föreslås för krigsmakten, och som innebär att huvudvikten läggs vid försvar mot invasion, har utformats mot bakgrund av vårt lands strategiska betydelse, krigsriskerna och en angripares syfte och metoder. Krigsmakten skall vara så uppbyggd, att den samtidigt kan avvärja en kustinvasion och en gränsinvasion av större omfattning samt i samband därmed insätta luftlandsättningsföretag.

Denna operativa målsättning — att kunna verka mot två samtidiga invasionsföretag — är en hörnsten i överbefälhavarens försvarsförslag. Det är en konsekvent linje från ÖB-förslaget 54 över ÖB 57, som nu fullföljs. Den begränsade operativa målsättning, som blev en följd av 1958 års försvarsbeslut, har den militära ledningen icke accepterat. De resurser, som kunde åstadkommas med 1958 års försvarsbeslut, gjorde det inte möjligt att åstadkomma ett invasionsförsvar med full styrka mer än i en riktning, eller med andra ord mot ett större invasionsföretag. Mot en andra riktning — ett andra invasionsföretag — blev det nödvändigt att begränsa målsättningen och övergå till ett försvar med rent fördröjande syfte.

Det bedömdes vid 1958 års försvarsbeslut att skillnaden i möjlig målsättning mellan ÖB-förslaget 1957 och alternativet Adam skulle bli ganska ringa under de första åren. Nu har reduceringarna —

nödvändiga på grund av den sänkta kostnadsramen — slagit igenom och skillnaden har blivit påtaglig. Det är denna större motståndsförmåga dvs. sänkta målsättning, som icke kan rimma med vårt militärpolitiska läge och de krav, som måste ställas på vårt försvar. Krigsmakten måste därför — understryker överbefälhavaren — ges en sådan styrka, att den får den fredsbevarande effekt, vilken erfordras som stöd för vår alliansfria utrikespolitik.

Den allmänna inriktningen och omfattningen av stridskrafterna torde, när denna uppsats läses, vara relativt väl känd. Här skall därför endast nämnas några av de viktigaste förändringarna i förhållande till den nuvarande planeringen.

Den utveckling mot ökad betydelse av pansarförband, som tecknades i 1957 års ÖB-utredningar, har styrkts. Detta tar sig uttryck i att pansarvärnsvapen kommer att ingå i ökat antal i alla operativa förband, och att antalet stridsvagnar ökar i pansarbrigaderna. På ett klarare sätt än tidigare framhålls emellertid att infanteriet utgör stommen i försvaret till lands. Infanteribrigaderna förstärks genom att flera pansarförband tillkommer. Det är också ett utmärkande drag för ÖB 62 att försvaret av övre Norrland ges ökad styrka. Ett antal infanteribrigader utrustas och avses sålunda utslutande för de speciella förhållan-

dena i Norrland. Här bör särskilt framhållas det avsevärda tillskott i rörlighet, som följer med tillkomsten av de nya bandvagnarna.

Någon hade kanske väntat finna att det konventionella kanonartilleriet nu vore moget att ersättas med markrobotar och raketartilleri. ÖB 62 håller möjligheten öppen för att dylika skall kunna införas, men tydligen är tiden — eller rättare tekniken — ännu inte mogen för ett sådant steg.

Utvecklingen inom marinstridskrafterna följer helt marinplanens idé: en övergång mot vapensystem med relativt små enheter, som är lättroliga eller väl skyddade. De stridsenheter, som ingår i marinplanen har kvalitativt sett redan tidigare godtagits av statsmakterna. Men det går inte att åstadkomma stridseffekt bara genom att skifta över till små enheter. Man måste samtidigt kunna åstadkomma det erforderliga antalet enheter. Detta blir ju möjligt med förslaget i ÖB 62, där enheterna ökas över marinplanens antal för att därmed kunna svara upp mot den föreslagna målsättningen.

Den konsekventa kraftsamlingen på ubåtar, liksom utökningen av antalet kustrobotförband bör noteras. Av stort intresse är det också att konstatera, att ÖB-förslaget inrymmer medel för ubåtsjaktfartyg. Detta sammanhänger med att i slutet av 60-talet börjar allt fler äldre jagare, som tidigare byggts om till fregatter, falla för åldersstrecket.

Fördyringen på grund av den tekniska utvecklingen har i särskilt hög grad drabbat flygstridskrafterna. Det är ett förhållande som inte bara gäller vårt flygvapen utan kanske i än högre grad de utländska flygvapnen. Även om de moderna flygvapnen var för sig har betydligt större stridseffekt än tidigare typer, kan man ändå inte låta kravet på kvalitet helt ta överhand över behovet av antal flygplan och antal operativa enheter. En lösning på problemet — att hålla kostnaderna nere — torde vara att gå över till enhetsflygplan. Man behöver då inte lägga ner stora typutvecklingskostnader på såväl jakt- som attackflygplans typer. Den nya flygplanstyp, som skall komma efter jaktflygplanet Draken, skall enligt ÖB 62 bli ett sådant enhetsflygplan.

Det sägs också i ÖB 62 att man inom luftförsvaret har tagit ett första steg att ersätta jaktflygplan med luftvärnsrobotar. Dessa robotar kompletterar jaktflyget vid insats mot mycket snabba anfallsflygplan och på de allra högsta höjderna. Man slipper härigenom kravet att jaktflygplan kan uppträda på de allra högsta höjderna eller kan gå med de höga farter, som svarar mot de allra snabbaste utländska flygplanen.

Frågan om svenska kärnladdningar har sedan år tillbaka debatterats. Skälen för och emot har vägts mot varandra med varierande grad av saklighet i argumentation.

I ÖB 62 konstateras att frågan har såväl politiska som militära aspekter. De militära skälen — de som ligger inom överbefälhavarens ansvarsområde — talar alltjämt för en anskaffning. Skäl talar också för att tidpunkten nu skulle vara inne att ta slutlig ställning till kärnladdningsfrågan. Överbefälhavaren bedömer det emellertid vara möjligt att ännu någon tid behålla handlingsfriheten utan att nu fatta beslut om anskaffningen.

För att handlingsfriheten skall bevaras är det emellertid nödvändigt att tillsätta en utredning för att sammanställa och fullfölja de tekniska och ekonomiska undersökningar, som erfordras för att möjliggöra ett framtida ställningstagande utan ytterligare förse-ningar. Utredningen skulle vidare utarbeta erforderligt underlag för ett beslut angående anskaffning av kärnladdningar för taktiska ändamål och utreda administrativa och organisatoriska frågor i samband med ett sådant anskaffningsprogram.

De åtgärder som överbefälhavaren således föreslår skulle icke binda statsmakterna i någondera riktningen. Men de skulle bevara statsmakternas handlingsfrihet för ett kommande ställningstagande. Man får därför hoppas, att överbefälhavaren får de begärda tillståndet att tillsätta en utredning. Dess resultat skulle säkert som sakupplysande faktor även få en välgörande inverkan på debatten.

Det påpekas i ÖB 62 att i samband med diskussionerna kring kärnladdningarnas verkan har de konventionella stridskrafterna icke tillräckligt uppmärksamrats. Det framhålles med skärpa att de konventionella stridsmedlen — även efter ett införande av kärnladdningar i vår organisation. — kommer att utgöra huvudparten av våra försvarsresurser. Detta påpekande är säkerligen behövt. Det är nog många, som trott att kostnaderna för kärnladdningar skulle bli så dyra, att föga utrymme skulle finnas för de vanliga stridsmedlen. Det verkliga förhållandet är, att den anskaffning av svenska kärnladdningar, som kan bli möjlig under den aktuella sjuårsperioden, endast skulle kräva en ringa del av den totala kostnadsramen.

Kostnadsberäkningarna för de stridskrafter, som erfordras för att fylla målsättningens krav, ger — med inräknade anslag för investeringsverksamheten — en anslagsnivå om 3 700 milj. kr. och där-efter en årlig utveckling av anslagsramen med $3\frac{1}{2}\%$. Detta innebär ett engångslyft med 240 milj. kr. och att det årliga tillägget för att möta utvecklingens krav där-efter ökar med 40 milj. kr. Det är de operativa behovsberäkningarna, som lett fram till dessa kostnader. I ÖB 62 görs också jämförelser med nuvarande planering och med den samhällsekonomiska utvecklingen. Dessa jämförelser visar att den

föreslagna kostnadsramen icke kan sägas ta i anspråk större andel av våra samhällsekonomiska resurser än vi tidigare ansett möjligt och rimligt. Hela detta ekonomiska stödresonemang har stort intresse, men kan icke inrymmas i denna kortfattade redogörelse.

Överbefälhavarens förslag — ÖB 62 — kommer inte att behöva ligga och vänta på behandling. Det kommer att vara utgångspunkten för

den nya försvarskommitténs arbete.

Det råder enighet mellan överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna om förslaget i dess helhet. Chefen för forskningsanstalten har deltagit i behandlingen av förslaget. Denna enighet måste anses ge stor styrka och tyngd åt förslaget. Enigheten borgar för att förslaget är en god grund för försvarskommitténs arbete.